Datum
2026-09-21

Vårt diarienummer
RUF260172

Regionala utvecklingsförvaltningen, Samhällsutveckling
Elin Hellström
Telefon: +4621176507
Epost: elin.hellstrom@regionvastmanland.se

Regeringskansliet, Klimat- och näringslivsdepartementet

YTTRANDE ÖVER REMISS AV SOU 2026:32 ATT SÄGA JA! KOMMUNERNAS FÖRUTSÄTTNINGAR ATT TA EMOT STORA FÖRETAGSETABLERINGAR OCH FÖRETAGSEXPANSIONER

Klimat-och näringslivsdepartementet har överlämnat betänkandet ”Att säga ja! – Kommunernas förutsättningar att ta emot företagsetableringar och företagsexpansioner (SOU 2026:32) till Region Västmanland.

Region Västmanlands yttrande

Region Västmanland delar i huvudsak utredningens problembild. Stora företagsetableringar och företagsexpansioner kan innebära betydande ekonomiska, organisatoriska och samhälleliga åtaganden för enskilda kommuner, samtidigt som nyttorna ofta uppstår senare och fördelas över en större geografi.

Region Västmanland bedömer emellertid att flera av utredningens förslag är otillräckliga eller alltför snävt utformade i förhållande till de strukturella problem som utredningen identifierar. Förslagen kan minska vissa risker och undanröja hinder i enskilda etableringsprocesser, men bygger inte den långsiktiga etableringsförmåga som krävs för att Sverige uthålligt ska kunna attrahera, vinna och genomföra strategiskt viktiga investeringar. Sveriges konkurrenskraft stärks i första hand genom goda generella villkor för företagande och investeringar, effektiva tillståndsprocesser, tillgång till energi och kompetens samt fungerande transportinfrastruktur. Nya offentliga stöd och organisatoriska strukturer bör användas restriktivt och endast där de löser tydligt identifierade marknadssvårigheter eller ansvarsgap.

Region Västmanland anser även att frågor kopplade till beredskap, totalförsvar och säkerhetspolitiska aspekter i högre grad bör beaktas.

Region Västmanland:

tillstyrker förslaget om en permanent statlig rådgivningsfunktion, men anser att den behöver kombineras med långsiktig regional kapacitet och att regionerna bör ges en tydlig roll i den föreslagna strukturen,

tillstyrker i vissa avseenden förslaget om statsbidrag till kommuner vid större företagsetableringar och företagsexpansioner, men bedömer att stödet är begränsat i omfattning och behöver utformas med hänsyn till etableringars funktionella geografi. Region Västmanland ser att ett tidsbegränsat statligt stöd kan vara

motiverat när en etablering av tydligt nationellt intresse medför exceptionella initiala kostnader. Samtidigt bör utgångspunkten vara att kommuner och regioner ges långsiktigt goda ekonomiska incitament att möjliggöra företagande, investeringar och tillväxt. Nya riktade statsbidrag bör inte bli en permanent ersättning för strukturella incitament,

är positiv till åtgärder som minskar riskerna för bostadsbyggande, men bedömer att bostadsförsörjningen behöver ses som en del av den samlade etableringsberedskapen och den funktionella bostads- och arbetsmarknaden. Utgångspunkten bör vara en väl fungerande bostadsmarknad där privata aktörer bär det huvudsakliga ansvaret för investeringsbeslut och tillhörande ekonomiska risker. Statliga insatser bör i första hand inriktas på att undanröja hinder för bostadsbyggande och skapa långsiktigt goda förutsättningar för investeringar, snarare än att generellt hantera marknadsrisk,

tillstyrker förslaget om en särskild tillväxtpott för transportinfrastruktur, men anser att dess omfattning, användningsområde och finansiering behöver utvecklas. För Region Västmanland är det särskilt viktigt att statens ansvar för fungerande transportinfrastruktur inte ersätts av tillfälliga stödformer eller ökade krav på regional och kommunal medfinansiering,

tillstyrker förstärkt finansiering av yrkesvux vid snabbt uppkomna utbildningsbehov, men anser att finansieringen även behöver beakta de initiala kostnader som kan krävas för att snabbt bygga upp ny utbildningskapacitet, samt bedömer att åtgärder för ökad geografisk rörlighet kan bidra till kompetensförsörjningen, men att de behöver utformas utifrån funktionella arbetsmarknader och faktiska regionala förutsättningar,

Region Västmanland anser därutöver att den föreslagna statliga rådgivningsfunktionen bör ges ett tydligt kapacitetsbyggande uppdrag. Funktionen bör, tillsammans med regioner och kommuner, bidra till gemensamma arbetssätt och kriterier för etableringsberedskap – site readiness – samt stärka den långsiktiga förmågan att attrahera, vinna och genomföra strategiskt viktiga investeringar,

Utredningen identifierar ett reellt behov av tillgång till kompetens och erfarenheter vid särskilt komplexa etableringar. En nationell funktion kan också bidra till kunskapsöverföring och bättre samordning mellan berörda statliga aktörer.

Region Västmanland bedömer samtidigt att rådgivning i enskilda etableringsärenden inte kan ersätta permanent kapacitet på regional och lokal nivå. Större etableringar berör regelmässigt arbetsmarknad, kompetensförsörjning, energiförsörjning, transportinfrastruktur, bostadsmarknad och leverantörskedjor över kommungränserna. Många kommuner, särskilt mindre kommuner, har heller inte förutsättningar att permanent upprätthålla all den specialistkompetens som komplexa etableringsprocesser kräver. Regionerna, och andra offentligt

finansierade aktörer, har samtidigt viktiga uppdrag och roller inom flera av dessa områden.

Ett lokalt och regionalt perspektiv är avgörande och regionerna bör därför ges en tydlig och formaliserad roll i den rådgivande och samordnande struktur som föreslås. Den regionala nivån kan bära och samordna specialistkompetens, etableringsfrämjande, analys och gemensamma processer samt fungera som länk mellan nationell och lokal nivå.

Den permanenta statliga funktionen bör samtidigt ha ett tydligt uppdrag att i samverkan med kommuner och regioner stödja långsiktig kapacitetsuppbyggnad, inte enbart ge rådgivning när en större etablering redan har aktualiserats. Uppdraget bör utformas så att staten stödjer och stärker den kapacitet som byggs och bärs regionalt och lokalt, snarare än att ersätta den. Staten bör tillsammans med regioner och kommuner utveckla ett gemensamt ramverk med arbetssätt, definitioner och kriterier för etableringsberedskap – site readiness.

Gemensamma definitioner och en gemensam informationsstruktur skulle förbättra jämförbarheten mellan svenska etableringsalternativ, minska behovet av återkommande informationsinhämtning och möjliggöra snabbare och mer kvalitetssäkrade svar på investeringsförfrågningar. Ett sådant ramverk bör göra det möjligt att på ett jämförbart sätt bedöma etableringsplatsers faktiska mognadsgrad, exempelvis avseende mark och rådighet, plan- och tillståndsförutsättningar, el och effekt, vatten och avlopp, transportinfrastruktur och logistik samt genomförande och identifierade risker. Det bör också beakta det omgivande samhällets mottagnings- och anpassningsförmåga och skapa förutsättningar för att erfarenheter från konkreta etableringsprocesser systematiskt återförs till kommuner, regioner och nationell nivå. Givet försvars- och säkerhetspolitiska aspekter bör även beredskap, robusthet och försvarsförmåga i högre grad beaktas i investerings- och etableringsbeslut.

Den rådgivande och kapacitetsbyggande strukturen bör vidare utgå från funktionella geografier när etableringens effekter sträcker sig över kommungränser. Arbetskraft, bostadsmarknader, utbildningssystem, infrastruktur och leverantörskedjor är ofta regionala. Funktionella arbetsmarknadsregioner bör därför få betydelse för analys, planering, kompetensförsörjning och bedömning av hur kostnader, risker och nyttor fördelas.

Region Västmanland tillstyrker i vissa avseenden förslaget om ett särskilt statsbidrag till kommuner för åtgärder vid större företagsetableringar och företagsexpansioner.

Utredningen beskriver väl den tids- och riskasymmetri som kan uppstå när kommunala investeringar behöver genomföras innan ökade skatteintäkter och

andra nyttor har realiserats. Det finns därför goda skäl för staten att dela en del av denna risk när etableringen samtidigt bedöms vara av nationellt strategiskt intresse.

Den föreslagna omfattningen om sammanlagt 200–250 miljoner kronor under fem år framstår dock som begränsad i relation till de kostnader som ett fåtal större etableringar kan generera. Region Västmanland vill även lyfta frågan huruvida tids- och riskassymmetrin bäst löses genom riktade kompensatoriska insatser eller möjliggörande för lokala och regionala aktörer att samla kunskap och bygga förmåga att skapa förutsättningar för samhällsekonomiskt lönsamma etableringar och investeringar.

Region Västmanland välkomnar att angränsande kommuner ska kunna omfattas, men anser att detta perspektiv bör utvecklas. En större etablerings arbetsmarknad, bostadsmarknad, transportbehov och ekonomiska effekter följer sällan administrativa kommungränser. Bedömningen av behov, kostnader och nyttor bör därför, när så är relevant, utgå från funktionella arbetsmarknadsregioner och berörda kommuner snarare än enbart värdkommunen och dess närmast angränsande kommuner.

Givet tids- och riskassymmetriernas betydelse bör även frågor gällande beslutsprocessers hastighet, transparens och effektivitet beaktas vid en samhällsekonomisk analys.

Region Västmanland delar utredningens bedömning att såväl bostadsförsörjning som kompetensförsörjning kan utgöra avgörande hinder vid större etableringar.

Åtgärder som undanröjer hinder för bostadsbyggande kan därför vara motiverade. Bostadsfrågan bör emellertid inte enbart betraktas som en fråga om att snabbt öka bostadsbyggandet i värdkommunen. En större etablering påverkar ofta en regional bostadsmarknad och samspelet mellan bostäder, pendlingsmöjligheter, befintligt bostadsbestånd, samhällsservice och olika orters attraktivitet. Åtgärderna bör därför utformas med hänsyn till den funktionella bostads- och arbetsmarknaden. Statliga åtgärder på bostadsområdet bör utformas med försiktighet, och bör i första hand inriktas på att undanröja hinder för bostadsbyggande och skapa långsiktigt goda förutsättningar för investeringar, snarare än att generellt överföra marknadsrisk från privata aktörer till det offentliga.

Region Västmanland tillstyrker förstärkt statsbidrag för yrkesvux när stora etableringar eller expansioner skapar snabbt uppkomna utbildningsbehov. Finansieringen behöver dock beakta att nya utbildningar kan kräva betydande initiala investeringar i exempelvis specialiserad utrustning, verkstäder och laboratoriemiljöer.

Utredningens förslag om ersättning för bohagstransport vid arbetsmarknadsrelaterad flytt och om fortsatt analys av nedskrivning av

studieskulder kan bidra till ökad geografisk rörlighet och därmed komplettera utbildningsinsatserna. Kompetensförsörjningen kan emellertid inte reduceras till en fråga om individers flyttbenägenhet. Möjligheten att rekrytera och behålla arbetskraft påverkas även av pendlingsmöjligheter, bostäder, utbildning, välfärd och service samt möjligheterna för medföljande familjemedlemmar att arbeta och leva i regionen.

Möjligheten att snabbare genomföra transportinfrastrukturåtgärder kan vara avgörande för strategiskt viktiga etableringar. Den föreslagna nivån om 100 miljoner kronor per år bör emellertid bedömas mot bakgrund av att enskilda infrastrukturåtgärder i samband med större etableringar kan innebära betydligt större kostnader.

Tillväxtpotten bör kunna användas för åtgärder i hela det statliga transportinfrastruktursystemet, inklusive statlig regional infrastruktur som finansieras genom länsplanerna. De mest etableringskritiska flaskhalsarna finns inte nödvändigtvis på stamvägnätet eller järnvägsnätet.

Om satsningen ska finansieras inom befintliga planeringsramar behöver också undanträngningseffekterna tydliggöras. Strategiskt viktiga etableringar bör inte med automatik finansieras genom att andra angelägna nationella eller regionala infrastrukturinvesteringar senareläggs.

Region Västmanland ser positivt på att etableringsrelaterade objekt ska kunna prioriteras i Trafikverkets processer. För att detta ska få praktiskt genomslag behöver prioriteringen avspeglas tydligt i regeringens styrning av Trafikverket och andra berörda myndigheter.

Region Västmanland är även i huvudsak positiv till att Trafikverket ska bära ansvaret för kostnadsfördyringar som uppstår efter avtal om medfinansiering eller förskottering, när motparten inte orsakat fördyringen. Sådana kostnadsökningar bör finansieras nationellt och inte belasta länsplanerna.

SOU 2026:32 ger en värdefull analys av de hinder och risker som stora företagsetableringar kan medföra. Region Västmanland bedömer samtidigt att utredningens förslag behöver kompletteras med ett tydligare långsiktigt och kapacitetsbyggande perspektiv. Fokus bör förskjutas från kortsiktiga statsbidrag och kompensatoriska åtgärder till att stärka landets samlade förmåga att attrahera och ta emot etableringar, investeringar och satsningar.

De föreslagna åtgärderna bör därför utformas så att de, i samverkan med regioner och kommuner, inte bara hanterar enskilda etableringar utan också stärker Sveriges samlade etableringsförmåga genom regional kapacitet, gemensamma arbetssätt, etableringsberedskap och systematiskt lärande.

För Regionala utvecklingsnämnden

Jenny Landernäs
Ordförande
Regionala utvecklingsnämnden

Christer Alzén
Regional utvecklingsdirektör

Postadress
Regionhuset
721 89 Västerås

Besöksadress
Regionhuset, ingång 4, Västerås

Telefon, vxl
021-17 30 00
Telefax
021-17 45 09

Org Nr
232100-0172
VAT nr
SE232100017201

E-post
region@regionvastmanland.se
Webbadress
www.regionvastmanland.se